

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ГРИНЬ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 342.951(043)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Тернопіль – 2024

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна».

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
Кравчук Мар'яна Юріївна,
Західноукраїнський національний університет,
завідувач кафедри адміністративного права
та судочинства

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Предместніков Олег Гарійович,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри права

кандидат юридичних наук
Тична Богдана Миколаївна,
Національний університет оборони України,
помічник начальника університету з правової
роботи – начальник відділу юридичного забезпечення

Захист відбудеться 20 вересня 2024 року о 14 годині 00 хвилин на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.04 у Західноукраїнському національному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Західноукраїнського національного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий 19 серпня 2024 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. М. Слома

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Враховуючи тенденції третього тисячоліття, у якому відслідковується наростання насильства у різних формах, а також велика кількість воєнних конфліктів, життєво важливою умовою буття соціуму визначається досягнення мирних умов розвитку особистості, суспільства та держави.

Розвиток та підтримка національної безпеки та оборони для України з моменту здобуття нею незалежності було архіважливим завданням у зв'язку з внутрішньополітичною та зовнішньополітичною ситуацією. З 1991 року проведення реформування в усіх сферах державної та суспільної діяльності стало метою та умовою для існування держави. Забезпечення та всебічне укріплення суверенітету, збереження її територіальної цілісності завжди було актуальним для нашої держави, проте особливої актуальності воно набуло в 2014 році, коли російська федерація окупувала східні регіони України та Автономну Республіку Крим. Саме тоді постала гостра необхідність в ефективному забезпеченні національної безпеки та оборони, перегляді стратегій її розвитку та докорінному реформуванні системи загалом.

Наступною хвилею актуалізації розвитку національної безпеки України стало повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року. В той день не лише життя всіх українців поділилося на «до» та «після», а виникла нагальна потреба в мобілізації всіх засобів збереження національної безпеки та оборони. В Україні назріла необхідність у найкоротші строки означити орієнтири системи безпеки, дослідити й проаналізувати міжнародний досвід та реалізувати його в процесі удосконалення законодавства з питань національної безпеки.

Слід зазначити, що система національної безпеки держави є досить розгалуженою і її розвиток можливий лише при комплексному підході. Функціонування системи забезпечення національної безпеки держави безпосередньо залежить від її історичного розвитку, національних традицій, а також географічного положення.

Аналіз суспільно-політичної ситуації у країні вимагає посиленого регулювання державної політики з національної безпеки та оборони. Системні проблеми національної безпеки та оборони України можна вирішити за допомогою законодавчих змін у підходах до протидії викликам та загрозам, впровадження заходів для запобігання їх передумовам і підвищення рівня компетентності та професіоналізму чиновників чи інших осіб, відповідальних за цю сферу.

Загалом, забезпечення національної безпеки та оборони – це комплексний процес, що вимагає співпраці між різними органами влади, армією, громадськістю та міжнародними партнерами. Розвиток і реалізація стратегій безпеки повинні бути адаптовані до сучасних геополітичних реалій та загроз, з якими стикається країна.

Забезпечення національної безпеки України через всеохоплюючу оборону передбачає комплексне використання ресурсів держави та суспільства для самооборони. Цей підхід включає у себе сучасні форми та методи використання оборонної сили, організацію територіальної оборони та руху опору, стримування агресії, підтримку стійкості, а також сприяє взаємодії у підготовці до всеохоплюючої оборони.

Отже, вивчення поняття національної безпеки держави, визначення її видів, прогнозування можливих ризиків та запропонування методів їх уникнення із застосуванням інноваційних підходів є надважливим завданням у контексті російсько-української війни.

Національна безпека та оборона досліджувалась у працях таких фахівців, як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. П. Голосніченко, О. М. Гончаренко, А. В. Дашковська, Р. А. Калюжний, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, В. І. Курило, В. А. Ліпкан, Д. М. Лук'янець, А. М. Мурашко, В. В. Мушенко, О. В. Нестеренко, Т. В. Підлісна, Т. О. Подковенко, В. В. Шульгін та ін.

Питання щодо забезпечення екологічної безпеки й біобезпеки досліджували: М. Ю. Абрамчук, Л. О. Бондар, О. В. Грибко, В. М. Завгородня, Р. В. Костюк, М. Ю. Кравчук, Ю. А. Краснова, В. В. Курзова, І. В. Курило, В. І. Лозо, Т. В. Морозовська, О. Ю. Піддубний, О. М. Слободян, Р. О. Стефанчук, Л. В. Струтинська-Струк, В. Г. Третякова, Ю. Р. Храмова та деякі інші науковці.

Теоретико-правову основу з'ясування питань воєнної безпеки як індикатора стабільності суспільства становлять публікації таких дослідників, як: Ю. Г. Барабаша, В. В. Белєвцевої, Ю. П. Битяка, В. В. Вішнякова, Г. А. Дробаха, В. І. Захирова, А. А. Каленського, М. І. Ковалів, О. І. Пархоменко-Кудевіл та інших вчених.

Однак питання адміністративно-правових засад функціонування сектору безпеки та оборони України, зважаючи на факти попередніх років та проблеми сучасності, потребує постійного аналізу, перегляду й вивчення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дослідження проводилось у контексті Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020; Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121/2021; Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021; Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України 20.10.2021 р. № 1363-р); Стратегії біобезпеки та біологічного захисту від 15.10.2021 р., затвердженої Указом Президента України від 17 грудня 2021 р. № 668/2021; Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України від 18.06.2021 року, затвердженої Указом Президента України від 20.08.2021 р. № 372/2021; Доктрини інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25.02.2017 р. № 47/2017.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є дослідження адміністративно-правових засад функціонування сектору безпеки та оборони України, здійснення аналізу стану національної безпеки в умовах воєнного часу, окреслення перспектив застосування інноваційних підходів у даній сфері.

Мета дослідження визначила необхідність постановки та вирішення таких наукових завдань:

- охарактеризувати основні елементи національної безпеки в контексті державної політики;
- здійснити аналіз правових засад забезпечення національної безпеки та оборони України;
- сформулювати принципи та окреслити завдання діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони;

- обґрунтувати стан інформаційного захисту людини, суспільства в Україні;
- виокремити екологічну й біологічну складові у системі національної безпеки України;
- проаналізувати стан забезпечення воєнної безпеки від зовнішньої агресії в реаліях сучасних подій;
- з'ясувати зовнішні та внутрішні проблеми у системі державного управління національною безпекою України та запропонувати шляхи їх вирішення;
- дослідити зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення національної безпеки та оборони держави, а також можливості його застосування в Україні;
- обґрунтувати інноваційні підходи в забезпеченні функціонування сектору безпеки та оборони України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що пов'язані з функціонуванням сектору безпеки та оборони України.

Предметом дослідження виступають адміністративно-правові засади функціонування сектору безпеки та оборони України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи стали загальнонаукові та спеціально-правові методи наукового пізнання. Зокрема, історико-правовий метод надав можливість проаналізувати передумови формування правових засад забезпечення національної безпеки та оборони (*підрозділ 1.2.*). Формально-логічний метод сприяв визначенню понять «інформаційна безпека», «екологічна безпека», «біологічна безпека», «воєнна безпека» (*підрозділи 2.1., 2.2., 2.3.*). З'ясування основних елементів національної безпеки в контексті державної політики України здійснено з використанням методів аналізу та синтезу (*підрозділ 1.1.*). Формально-юридичний метод використано для розкриття змісту правових норм відповідного законодавства (*підрозділ 1.2.*). Філософсько-діалектичний метод дав можливість висвітлити зовнішні і внутрішні проблеми у системі державного управління національною безпекою України, окреслити шляхи їх вирішення (*підрозділ 3.1.*). Системний і структурно-функціональний методи допомогли у формуванні внутрішньої будови системи суб'єктів сектору національної безпеки та оборони, а також визначенні їх адміністративно-правового статусу (*підрозділ 1.3.*). Метод правового прогнозування дав змогу визначити можливі напрямки підвищення ефективності функціонування сектору безпеки та оборони (*підрозділ 3.2.*). Використання методу порівняльного правового дослідження дозволило здійснити аналіз міжнародного досвіду адміністративно-правового забезпечення безпеки та оборони країни (*підрозділ 3.2.*). Метод моделювання застосовано як універсальний для наукової аргументації низки висновків та пропозицій при розробленні рекомендацій, спрямованих на удосконалення чинного законодавства в сфері забезпечення національної безпеки та оборони України.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим науковим комплексним дослідженням адміністративно-правових засад функціонування сектору безпеки та оборони України.

Наукова новизна отриманих результатів відображається у таких положеннях і висновках, що виносяться на захист:

вперше:

- сформовано перелік основних елементів національної безпеки та оборони через призму державної політики України в умовах воєнного стану, а саме: 1) система

суб'єктів забезпечення національної безпеки та оборони; 2) їх діяльність та можливості у забезпеченні життєздатності держави та спроможності протистояти небезпечним загрозам і викликам; 3) кодифіковане національне законодавство у галузі безпеки та оборони; 4) принципи, що визначають порядок формування державної політики у сфері національної безпеки і оборони; 5) стабільне фінансове забезпечення;

- розкрито поняття «воєнна безпека» як складова частина, найважливіший компонент національної безпеки, що визначає стан готовності держави до оборони та здатність захищати національні інтереси через використання військової сили;

- запропоновано розуміння механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки патрульної поліції, що впливає на використання інформаційних ресурсів, мереж, програмного забезпечення, носіїв інформації та засобів фото- і відеофіксації в діяльності працівників патрульної поліції, як правових, організаційних, ідеологічних, технічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення кібербезпеки патрульної поліції;

удосконалено:

- наукові позиції щодо процесу гармонізації, систематизації, можливої кодифікації військового законодавства;

- аргументи на користь висновку, що для захисту держави мають значення такі аспекти інформаційної системи, як: стан захищеності інформаційного простору; стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі; стан захищеності визначених законодавством правил, відповідно до яких відбуваються інформаційні процеси в державі та інше;

- бачення про різноманіття біочинників, які провокують негативні зміни в природньому середовищі, і становлять пряму загрозу для біобезпеки, життя людини й довкілля. Це безпосередньо відбивається на усіх сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі, і на соціальній та правовій;

- концептуальні підходи щодо забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. Права людини, які належать до сфери національної безпеки, підлягають захисту та охороні незалежно від дії особливих правових режимів;

- систему розробки та вжиття ефективних заходів з недопущення ризиків застосування інноваційних підходів у сфері забезпечення національної безпеки та обороноздатності України;

дістали подальшого розвитку:

- наукове положення про те, що забезпечення державної безпеки вимагає постійного аналізу та оновлення законодавства, а також активної міжнародної співпраці задля забезпечення глобальної стабільності та безпеки;

- позиція, що основні показники, які характеризують екологічну безпеку України, безпосередньо пов'язані з обсягами промислового виробництва та ефективністю роботи паливно-енергетичного комплексу, тому екологічні фактори впливають і на виробничу, і на енергетичну безпеку;

- висновок щодо належного рівня воєнної безпеки, який досягається за наявності всього комплексу структурних компонентів: військових, політико-дипломатичних, економічних, фінансових, ідеологічних та інших, а також цілеспрямованими та скоординованими зусиллями державних інститутів;

- система наукових уявлень про те, що функціонування соціальних мереж щодень зростає, набуваючи при цьому пріоритетного значення щодо розповсюдження

інформації, встановлення контакту з цільовою аудиторією. Разом з тим, негативний інформаційний вплив з боку противника є прямою загрозою для національної безпеки держави;

– теза про усвідомлення та переосмислення людством інформації щодо наявних та прихованих біозагроз. Досить часто зі сторони як державних органів, так і населення, яке проживає на території відповідної держави, відсутнє розуміння наслідків, до яких можуть призвести ці загрози.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та висновки, що викладені в роботі, можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі як основа наступних наукових досліджень теоретичних проблем функціонування сектору безпеки та оборони України;

– нормотворчій діяльності – для вдосконалення адміністративного законодавства та при підготовці відповідних нормативно-правових актів, що встановлюють загальні засади функціонування сектору безпеки та оборони України;

– правозастосовній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування – для вирішення питань у сфері забезпечення національної безпеки та оборони;

– освітньому процесі закладів вищої освіти – для розробки навчальних програм з курсу адміністративного права, навчально-методичних комплексів, навчальних посібників та підручників із дисциплін «Адміністративне право», «Актуальні питання адміністративного права та процесу», «Основи національної безпеки».

Особистий внесок здобувача. Дисертація, усі наукові пошуки і дослідження у процесі її написання, висновки та результати здійснювались й отримувались здобувачем самостійно.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднено на науково-практичних конференціях: III Міжнародній студентській науковій конференції «Правова система України в умовах європейської інтеграції, погляд студентської молоді» (м. Тернопіль, 15 травня 2019 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Російсько-українська війна: право, безпека, світ» (м. Тернопіль, 29 квітня 2022 р.); VII міжнародній науково-практичній конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід» (м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Право в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи» (м. Тернопіль, 12 травня 2023 р.); V Міжнародній науковій конференції «Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації» (м. Черкаси, 26 травня 2023 р.).

Публікації. Основні результати та положення дослідження відображені у 9 наукових публікаціях, з-поміж яких 3 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 стаття – у виданні іноземної держави та 5 тез доповідей на всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертаційної роботи становить 219 сторінок, з яких 183 сторінки основного тексту. Список використаних джерел містить 184 найменування. Додатки на 5 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, встановлено її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи, які використано в роботі, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, аргументовано особистий внесок здобувача, наведено відомості про апробацію матеріалів дисертації, анонсовано структуру дисертації, зазначено її обсяг.

Розділ 1 «Адміністративно-правовий аналіз безпекового середовища України» складається з трьох підрозділів, у яких охарактеризовано основні елементи національної безпеки в контексті державної політики, здійснено аналіз правових засад забезпечення національної безпеки та оборони України, сформульовано принципи та окреслено завдання діяльності суб'єктів сектору безпеки та оборони.

У підрозділі 1.1. *«Основні елементи національної безпеки в контексті державної політики України»* з'ясовано, що національна безпека та оборона – це надзвичайно актуальна проблема як на національному, так і на міжнародному рівнях. Забезпечення безпеки є важливою умовою для ефективного функціонування держав та суспільства в цілому. Кожна країна формує та реалізує політику, спрямовану на захист життєвоважливих інтересів громадян, людей, які в ній проживають. Україна також не є винятком і здійснює політику національної безпеки на основі Конституції, міжнародних договорів, що були затверджені Верховною Радою України, законів та нормативно-правових актів.

Провідним напрямом вітчизняної державної політики у сфері національної безпеки і оборони визнано забезпечення безпеки особи. Саме вона вважається фундаментальною одиницею нацбезпеки та однією з найважливіших цілей суспільного, політичного, соціального й економічного розвитку в усіх демократичних країнах світу.

Забезпечення національної безпеки поєднує у собі сукупність засобів, здатних протидіяти загрозам та викликам, а також можливість досягти необхідного рівня захищеності та надійності. У системі забезпечення національної безпеки вагоме місце відіграють принципи, тобто ті основні засади, постулати, на яких і формується система національної безпеки загалом. Вони висвітлюють роль держави у сучасному світі, а також визначають напрямки попередження й знешкодження зовнішніх і внутрішніх загроз. У той же час, нові виклики та зміни, що відбуваються у глобальному середовищі, вимагають пошуку нових підходів або вдосконалення вже діючих задля забезпечення національної безпеки на належному рівні.

Акцентовано увагу на тому, що важливою ланкою реалізації повноважень у секторі безпеки і оборони є демократичний цивільний контроль. Цивільний контроль здійснюється за такими принципами: верховенство права, законність, підзвітність, прозорість, ефективність та результативність. Звідси зроблено висновок про наявність тісного взаємозв'язку між базовими принципами забезпечення національної безпеки, як своєрідних частинок єдиного цілого.

У підрозділі 1.2. *«Правові засади забезпечення національної безпеки та оборони»* обґрунтовано, що законодавча база відіграє визначальну роль у гарантуванні стабільності та захисті державних інтересів. Крім того, зазначено, що відкритість до

змін та вдосконалення нормативно-правових актів є ключовим фактором ефективного функціонування системи національної безпеки та відповіді на нові виклики й загрози.

Опрацювавши основоположні безпекові категорії, ми прийшли до думки, що: 1) поняття «безпека» є ширшим за такі поняття як «воєнна безпека», «екологічна безпека», «біобезпека», «інформаційна безпека», тому наявність ознак першого є ідентичними для інших; 2) різні види безпеки охоплюють різні сфери життєдіяльності людини та суспільства, і саме тому порушення їх балансу призведе до порушення цілісної системи національної безпеки України.

Окремо увагу приділено аналізу положень Закону України «Про національну безпеку України», на основі якого зроблено висновок про те, що у державі чітко означено провідні сфери та напрями адміністративно-правового регулювання відносин забезпечення національної безпеки, зокрема: з'ясування та розмежування повноважень органів державної влади; система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони; планування у сферах національної безпеки та оборони тощо.

З'ясовано, що національна безпека України також ґрунтується на міжнародному праві та міжнародних договорах. Разом з тим, зроблено висновок про відсутність єдиного уніфікованого документа, який би означив стандарти забезпечення міжнародної та національної безпеки в умовах сучасних загроз.

Участь у міжнародних організаціях, підписання та ратифікація міжнародних конвенцій щодо боротьби з тероризмом, незаконним обігом зброї, кіберзагрозами та іншими глобальними викликами сприяють координації зусиль України в контексті глобальної безпеки. Звідси, важливо також розвивати міжнародне співробітництво, сприяти розбудові довіри та партнерства з іншими державами для спільного забезпечення стабільності та миру.

Пріоритетом безпекової політики України у сфері зовнішньополітичної діяльності є подальший розвиток стратегічного партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), вступ до НАТО та інтеграція до Європейського Союзу.

Підрозділ 1.3. «Система й адміністративно-правовий статус суб'єктів сектору безпеки та оборони» присвячено аналізу системи суб'єктів сектору безпеки та оборони, а також їх адміністративно-правового статусу.

Для кращого розуміння поняття «система суб'єктів забезпечення національної безпеки» розглянуто деякі пояснення і трактування загалом.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» законодавець закріпив вичерпний перелік суб'єктів сектору безпеки та оборони. Також законодавство України достатньо чітко окреслило місце та роль інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, що здійснюють свої повноваження із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки та оборони.

Акцентовано увагу на тому, що Президент України не належить безпосередньо до жодної з гілок влади, однак як глава держави виступає гарантом незалежності, територіальної цілісності України. Тому, збереження кордонів України, відсіч зовнішньому агресору, забезпечення прав і свобод людини, громадянина є обов'язком і соціальним призначенням президента, його покликанням служити українському народу.

Встановлено, що одним із головних суб'єктів державної політики у сфері національної безпеки та оборони є Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади та військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України.

Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України (ЗСУ) включає такі структурні елементи, як мета, завдання, функції, відповідальність. Кожен з цих елементів окреслює основні напрями діяльності та організації ЗСУ. Важливим є те, що адміністративно-правовий статус Збройних Сил може зазнавати змін відповідно до законодавства, особливо у випадках, коли настає відповідальність за певні дії або події. Це означає, що ЗСУ повинні діяти в межах правового поля, встановленого законами.

Здійснено аналіз системних недоліків розвитку ЗСУ, до яких віднесено наступні: наявність великої кількості нормативно-правових актів у сфері оборони, що може негативно відбиватися на подальшому векторі обороноздатності держави; брак досвідчених офіцерів; укомплектування армії сучасною зброєю; балансування бойового ресурсу; надання матеріально-технічної допомоги; питання відпусток для бійців, які вже місяцями перебувають на бойових позиціях тощо.

У **Розділі 2 «Пріоритетні напрями забезпечення національної безпеки та оборони»** в межах трьох підрозділів досліджено питання інформаційної безпеки держави, виокремлено екологічну й біологічну складові у системі національної безпеки України, проаналізовано стан забезпечення воєнної безпеки від зовнішньої агресії в реаліях сучасних подій.

Підрозділ 2.1. «Інформаційний захист людини, суспільства та держави» присвячений інформаційній безпеці України.

З'ясовано, що державна політика забезпечення національної інформаційної безпеки зорієнтована на основні напрями діяльності органів державної влади у цій сфері та спрямована на захист національних інтересів країни, суспільства. У зв'язку з цим її основним завданням є мінімізація шкоди, спричиненої використанням неповної, несвоєчасної чи недостовірної інформації або негативної інформації, отриманої за допомогою інформаційних технологій, а також несанкціонованим поширенням інформації. Таким чином, інформаційна безпека реалізується через певні державні органи, а умови функціонування її суб'єктів визначаються міжнародним та національним законодавством.

Досліджено, що інформаційна безпека України на сучасному етапі є критично важливим аспектом національної безпеки, оскільки країна стикається з небувалими викликами в умовах гібридної війни та постійних інформаційних атак. Значна частина цих викликів походить від агресивних дій російської федерації, яка використовує інформаційні кампанії для дестабілізації ситуації в Україні та підриву довіри до української державності. У відповідь на ці загрози Україна зробила певні кроки у формуванні ефективної системи інформаційної безпеки. Зокрема, йдеться про утвердження Стратегії інформаційної безпеки у 2021 р., прийняття релевантних законів та розробка механізмів реагування на інформаційні атаки.

Виокремлено ряд значних прогалин у галузі кібербезпеки, які вимагають негайного втручання та удосконалення на законодавчому рівні. Відсутність комплексної концепції кібербезпеки, особливо в структурах, таких як патрульна поліція, призводить до порушень інформаційного законодавства, що негативно

впливає на права громадян і юридичних осіб, а також створює перешкоди в ефективному виконанні службових обов'язків поліції. Основні проблеми полягають у недосконалості нормативно-правової бази, відсутності належного контролю та фінансування, необхідного для забезпечення кіберзахисту, та відсутності спеціалізованих структурних підрозділів. Це вимагає введення чітких механізмів реагування на кіберінциденти, обміну інформацією та розробки спеціалізованих тренінгів для підготовки кадрів. Також критичною є потреба в забезпеченні прозорості дій поліції, що залучена до кібербезпеки, та зміцненні захисту персональних даних громадян.

Особливу увагу приділено системі кібер-освіти. Вкрай важливо створити правову базу для посилення освітньої та культурно-просвітницької діяльності з метою інформування громадськості про стан справ у країні з достовірних джерел та підвищення рівня суспільної свідомості. В тому числі, це вимагає внесення змін до таких законодавчих актів, як Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про доступ до публічної інформації» тощо. Відповідно люди стануть більш обізнаними і зможуть самостійно аналізувати та оцінювати отриману інформацію. Крім того, існує нагальна потреба у відповідних законодавчих змінах щодо розвитку технологій із запобігання можливого несанкціонованого втручання в електронні системи установ та підприємств критичної інфраструктури.

У підрозділі 2.2. «Екологічна й біологічна складові у системі національної безпеки України» з'ясовано, що екологічні перетворення, які здійснюються останнім часом у світовому просторі, настільки глибокі та масштабні, що неважко помітити процес докорінного оновлення суспільних відносин. При цьому змінюється роль та місце держави, суспільства та особи у сфері даних правовідносин, виникають нові вимоги та правила здійснення діяльності, що безпосередньо впливає на стан екології, а також цінності у сфері правопорядку, що проголошуються та захищаються державою.

Важливим засобом захисту національних інтересів в екологічній сфері, має стати ефективна екологічна політика.

Однією з помітних особливостей екологічної безпеки є її «надпріоритетність». Очевидно, що основні показники, які характеризують екологічну безпеку України, безпосередньо пов'язані з обсягами промислового виробництва та ефективністю роботи паливно-енергетичного комплексу, тому екологічні фактори впливають і на виробничу, і на енергетичну безпеку.

З'ясовано, що протягом тривалого існування світового суспільства держави не достатньо уваги приділяли біологічній безпеці, що в різні історичні періоди призводило до численних людських жертв, негативних змін у природі, порушення екологічного балансу між людиною та навколишнім середовищем.

Біологічна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки держави, оскільки основою будь-якого живого організму є його біологічна природа. І, якщо допустити зміну або знищення всього живого, то в подальшому це призведе до знищення самої держави та суспільства загалом.

Дослідження нормативно-правового забезпечення біологічної безпеки в Україні показало фрагментарність системи національної безпеки, тобто йдеться про її незавершеність, недосконалість, часткову дієвість. Як на рівні законодавства, так і

в практичній площині така пасивна поведінка держави у питаннях біобезпеки може призвести до ряду негативних наслідків. І для того, щоб не допустити таких змін, реакція державних владних структур на покращення біобезпечного простору має бути в найближчому часі.

Зроблено висновок про те, що основним пріоритетом функціонування системи біологічної безпеки визначається не лишень здатність забезпечити біологічне благополуччя суспільства, а й можливість запобігти виникненню біозагроз, їх знищення та нейтралізації.

Підрозділ 2.3. «Забезпечення воєнної безпеки від зовнішньої агресії в реаліях сучасних подій» присвячений аналізу стану забезпечення воєнної безпеки в Україні.

На сучасному етапі історичного розвитку вирішення практичних завдань воєнної безпеки вимагає взаємодії не лише військової організації держави, такої як Збройні сили, але й системи, яка включає компоненти, що виходять за межі військової сфери.

Досліджено, що забезпечення воєнної безпеки – це комплексний процес, який вимагає співпраці між різними органами влади, армією, громадськістю та міжнародними партнерами. Розвиток і реалізація стратегій безпеки повинні бути адаптовані до сучасних геополітичних реалій та загроз, з якими стикається країна.

Забезпечення воєнної безпеки України через всеохоплюючу оборону передбачає комплексне використання ресурсів держави та суспільства задля самооборони. Цей підхід включає в себе сучасні форми та методи використання оборонної сили, організацію територіальної оборони та руху опору, стримування агресії, підтримку стійкості, а також сприяє взаємодії у підготовці до всезагальної оборони. До того ж, з'ясовано, що в умовах війни ефективна оборона країни потребує стабільного фінансового забезпечення. Формування професійних збройних сил, їх підготовка, професійний розвиток і забезпечення їх функціонування передбачають витрати великих обсягів. Однак, економіка України зазнала і продовжує зазнавати значних матеріальних збитків. Це, відповідно, породжує і провокує ряд непорозумінь та панічні настрої у суспільстві. Тому постає нагальне питання в ефективному державному управлінні, в результаті якого: відновлювались і розвивались галузі виробництва, створювались нові робочі місця, систематично наповнювався бюджет і, найголовніше, – відбувалося повноцінне фінансування й забезпечення армії.

Встановлено, що важливим елементом є координація заходів оборони з міжнародними партнерами. Цей раціональний підхід має за мету не лише відстояти територіальну цілісність України, але й взаємодіяти з міжнародним співтовариством для ліквідації збройних конфліктів і забезпечення безпечного відновлення післявоєнних дій. Такий підхід створює сприятливі умови для досягнення безпечного майбутнього України.

Особливу увагу приділено питанню забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. Визначено, що права людини, які належать до сфери національної безпеки, підлягають захисту та охороні незалежно від дії особливих правових режимів.

Розділ 3 «Перспективи розвитку і шляхи вдосконалення системи національної безпеки та оборони України» складається з двох підрозділів, у яких здійснено аналіз зовнішніх і внутрішніх проблем у системі державного управління національною безпекою України, а також досліджено зарубіжний досвід

адміністративно-правового забезпечення національної безпеки та оборони держави й можливості його застосування в Україні.

У підрозділі 3.1. «Зовнішні і внутрішні проблеми у системі державного управління національною безпекою України та шляхи їх вирішення» з'ясовано зовнішні і внутрішні проблеми у системі державного управління національною безпекою України, а також запропоновано шляхи їх вирішення.

Визначено, що ключовими елементами системи забезпечення національної безпеки є створення ефективних засобів обороноздатності країни, перерозподіл фінансування з урахуванням потреб оборонно-промислового комплексу, утворення науково-дослідних лабораторій, діяльність яких полягає в розробці інноваційних методів захисту цивільного населення та військовослужбовців, розроблення та випробування інноваційної зброї тощо. Законодавча гілка держави опрацювала й прийняла низку нормативно-правових актів з урахуванням реальних загроз незалежності України, її суверенітету і демократії. Проте недостатня дієвість державних органів сповільнила розробку й ефективну реалізацію державної політики в сфері національної безпеки.

Встановлено, що сучасний етап розвитку держави характеризується активними процесами цифрових трансформацій у всіх сферах суспільства. Це обумовлено появою штучного інтелекту, інновацій, нових інформаційних ресурсів. Сучасні цифрові технології дозволяють відомствам силового блоку забезпечити пряму взаємодію з громадянами, обмінюватися новинами із зони ведення бойових дій, інформувати населення про можливі загрози. Огляд цифровізації показує ефективність в отриманні текстової, фото-, відеоінформації за максимально короткий термін, що суттєво поглиблює можливості суспільства.

Разом з тим, цифровізація сприяє виникненню нових викликів, для подолання яких мають діяти певні умови, а зокрема йдеться про: 1) гарантії захисту персональних даних; 2) комп'ютерну грамотність населення та службовців, а також додержання ними етичних правил у цифровому полі; 3) законодавче врегулювання питань кібербезпеки та залучення кваліфікованих фахівців до роботи в інформаційному просторі.

Створення Кіберполіції та її ресурсне забезпечення свідчить про серйозність намірів України боротися з кіберзлочинністю. Проте велике навантаження та необхідність відповідати на нові виклики, зокрема на ті, що пов'язані з воєнним станом, підсилюють потребу в постійному оновленні методів роботи і підготовки фахівців. Кіберзлочинність стає все більш розповсюдженим та складним феноменом, що вимагає не лише реактивних заходів, але й профілактичних дій, спрямованих на освіту громадськості і підвищення загальної обізнаності про кібербезпеку.

У питанні інформаційного захисту обґрунтовано вагому роль соціальних мереж. Їх потужний розвиток спричинив щоденний вплив на життєдіяльність кожної людини як з позитивної, так і з негативної сторін. Разом з тим, глобалізація інформаційних потоків призвела до масового розповсюдження фейкових новин, можливостей ведення розвідки з відкритих джерел, маскуванню проросійського простору під проукраїнські канали. Звідси, протидія застосування превентивних інформаційних заходів, усунення неправомірних джерел є одним із першочергових завдань уповноважених на те органів влади та їх посадових осіб.

До проблем національної безпеки віднесено також: біологічну зброю, корупцію, забезпечення гідного рівня патріотичного виховання дітей, молоді, з

метою формування їхньої національної самосвідомості, розуміння важливості мови, національної культури тощо.

У підрозділі 3.2. «Зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення національної безпеки та оборони держави, можливості його застосування в Україні» досліджено зарубіжний досвід адміністративно-правового забезпечення національної безпеки та оборони держави, а також можливості його застосування в Україні.

На основі аналізу даного питання зроблено висновок про: запровадження більш ефективної системи фінансування, що може допомогти покращити здатність країни реагувати на внутрішні та зовнішні загрози; підвищення матеріально-технічного забезпечення, адже функціонування ефективної системи національної безпеки потребує сучасного обладнання та технологій; збільшення витрат на матеріально-технічне забезпечення, що може покращити діяльність суб'єктів, відповідальних за безпеку; оптимізацію структури системи національної безпеки, через яку може бути досягнута прозорість та ефективність.

Особливу увагу акцентовано на розширенні міжнародного співробітництва. Цей вектор впливає не лише на забезпечення національної безпеки окремої держави, а й впливає на міжнародну стабільність загалом. Спільна діяльність з іншими країнами сприяє обміну інформацією, вдосконаленню стратегій та координації заходів, спрямованих на протидію спільним загрозам.

Обґрунтовано, що система забезпечення національної безпеки України потребує введення інноваційних підходів до вирішення низки проблем. Безумовно, що при таких нововведеннях необхідно опиратися на практику таких іноземних держав як США, Китай, Великобританія, Франція, Німеччина.

Означено, що корисним для України є досвід зарубіжних країн у процесі застосування штучного інтелекту. На сьогодні Україна затвердила шість програмних довгострокових документів в безпековому напрямі, які торкаються питань національної безпеки та обороноздатності держави та проблематики використання штучного інтелекту. Застосування штучного інтелекту надалі допоможе підвищити ефективність військової системи, знизити ризик втрат, попередити про можливі загрози, опрацювати значний масив інформації, на основі якої можна робити відповідний аналіз та формувати стратегічні плани. Українська влада має докладати максимально зусиль у розвитку штучного інтелекту та цифровізації суспільства, але при цьому як на законодавчому рівні, так і в практичній площині – забезпечити належний рівень кібербезпеки, звісно, з дотриманням етичних вимог.

ВИСНОВКИ

Отже, одержані в процесі наукового дослідження результати демонструють досягнення відповідної мети та завдань, а також дають підстави для висновків, рекомендацій, узагальнень, що мають як теоретичне, так і прикладне значення. Основними з них є:

1. Національна безпека є невід'ємним елементом сучасної держави, особливо в умовах зростаючих викликів і загроз на геополітичному та технологічному рівнях. З 1991 року, коли Україна відновила свою незалежність, вона визначила безпеку як один із своїх головних пріоритетів.

До основних елементів національної безпеки в контексті державної політики варто віднести: 1) систему суб'єктів забезпечення національної безпеки та оборони; 2) їх діяльність та можливості у забезпеченні життєздатності держави та спроможності протистояти небезпечним загрозам і викликам; 3) кодифіковане національне законодавство у галузі безпеки та оборони; 4) принципи, що визначають порядок формування державної політики у сфері національної безпеки і оборони; 5) стабільне фінансове забезпечення.

2. Законодавча база, що регулює відносини у сфері національної безпеки, розроблена на основі Конституції України, з урахуванням глибоких змін, що відбуваються в країні й у світі. При цьому особливу роль у межах системи нормативно-правових актів, які є правовою основою державної політики у сфері національної безпеки та оборони, слід відводити: 1) Конституції України; 2) Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII; 3) Стратегії національної безпеки України від 14.09.2020 р., Стратегії воєнної безпеки України від 25.03.2021 р., Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року від 20.10.2021 р., Стратегії біобезпеки та біологічного захисту від 15.10.2021 р., Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України від 18.06.2021 р., Доктрині інформаційної безпеки України від 25.02.2017 р.; 4) міжнародним нормативно-правовим актам.

До основоположних міжнародно-правових актів у сфері прав людини належать: Загальна декларація прав людини від 1948 р., Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 1966 р., Пакт про економічні, соціальні та культурні права від 1966 р. та інші. Усі вищезазначені документи ратифіковані більшість країн світу, в тому числі й Україною. Вагому роль у забезпеченні міжнародної та національної безпеки відіграють відповідні акти ООН, що прийняті Генеральною Асамблеєю ООН.

Разом з тим, при наявності складної мережі міжнародних актів відсутній єдиний універсальний документ, який би означив стандарти забезпечення міжнародної та національної безпеки в умовах сучасних загроз.

Нормативно-правова база забезпечення національної безпеки та оборони є основою стійкості та захищеності України перед сучасними викликами. Конституційна незалежність, військова та оборонна легітимність, правоохоронні механізми та міжнародні угоди відображають зрілість української держави та її почуття відповідальності перед своїми громадянами та міжнародною спільнотою.

3. Забезпечення національної безпеки та оборони кожної країни є завданням відповідного кола суб'єктів. За своїм змістом така діяльність полягає у реалізації ряду організаційних, правоохоронних, законодавчих та інших заходів.

Під системою суб'єктів забезпечення національної безпеки прийнято розуміти сукупність органів державної влади, а також недержавних органів, які об'єднані спільним цілями та завданнями щодо захисту, збереження і зміцнення національних цінностей та інтересів, протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам, і, які здійснюють свою діяльність у певній взаємодії, відповідно до діючого законодавства.

До суб'єктів сектору безпеки та оборони належать: Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту,

Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Даний перелік є вичерпним і не існує жодного іншого нормативно-правового акту чи будь-якої іншої правової норми, що містять інший перелік суб'єктів сектору безпеки та оборони чи іншого суб'єкта сектору безпеки та оборони.

Законодавство України достатньо чітко визначає й закріплює місце та роль інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, що здійснюють свої повноваження із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки та оборони.

На сьогоднішній день, під час воєнного стану, вагому роль відіграють такі суб'єкти забезпечення національної безпеки та оборони, як Збройні сили України, Національна поліція України та Національна гвардія України.

Адміністративно-правовий статус вищезгаданих органів визначається їх роллю та місцем у системі державного управління. Цей статус регулюється чинним адміністративним законодавством, що окреслює мету їх існування, завдання, функції, сферу діяльності, повноваження, забезпечує гарантії та відповідальність.

Також варто зазначити, що на даний час Збройні Сили України перебувають у процесі переведення на озброєння стандартів НАТО. За цих умов передбачається трансформація системи управління українською армією, а також внесення відповідних змін до національного законодавства.

Забезпечення національної безпеки поєднує у собі сукупність засобів, здатних протидіяти загрозам та викликам, а також можливість досягти необхідного рівня захищеності та надійності. У системі забезпечення національної безпеки особливе місце відіграють принципи, тобто ті основні засади, постулати, на яких і формується система національної безпеки загалом. Вони висвітлюють роль держави у сучасному світі, а також визначають напрямки попередження й знешкодження зовнішніх і внутрішніх загроз. У той же час, нові виклики та зміни, що відбуваються у глобальному середовищі, вимагають пошуку нових підходів або вдосконалення вже діючих задля забезпечення національної безпеки на належному рівні.

Важливою ланкою здійснення повноважень у секторі безпеки і оборони є демократичний цивільний контроль. Цивільний контроль здійснюється за такими принципами, як: верховенство права, законність, підзвітність, прозорість, ефективність та результативність. Звідси зроблено висновок про наявність тісного взаємозв'язку між базовими принципами забезпечення національної безпеки, як своєрідних елементів єдиного цілого.

4. Інформаційна безпека є ключовим аспектом національної безпеки України, особливо у світлі сучасних геополітичних викликів та кіберзагроз. З огляду на високий рівень кібератак і інформаційних війн, що постійно ведуться проти України, розуміння та захист інформаційного простору стає вирішальним для забезпечення стабільності та незалежності держави. Розвиток технологій і

збільшення кількості даних вимагає від України постійного оновлення законодавчих та технічних заходів захисту інформації.

Проблеми у цій сфері часто пов'язані зі старіючими інформаційними системами, які не відповідають сучасним вимогам безпеки, відсутністю кваліфікованих фахівців і необхідними інвестиціями в сектор безпеки. Крім того, зросла потреба у міжнародній співпраці для боротьби з крос-кордонними кіберзлочинами.

Протидія дезінформації в умовах російської агресії є надважливим викликом. Вона має бути комплексною і включати наступні заходи: 1) підвищення медіаграмотності населення, адже громадяни повинні вміти критично оцінювати інформацію з будь-яких джерел; 2) впровадження дієвих механізмів моніторингу та протидії дезінформації.

5. Одна з основних макроекономічних цілей нашої держави – економічне зростання, оскільки саме воно характеризується зростанням виробництва. Таке зростання залежить як від наявності в країні факторів виробництва, так і від ефективності їх використання. У сучасних умовах найточнішою є трифакторна модель економічного зростання. Ця модель враховує три фактори виробництва (праця, капітал, земля) та науково-технічний прогрес. Саме ці параметри є об'єктами екологічної безпеки, тому вони і покликані сприяти зростанню національної економіки.

Екологічна безпека, по-перше, забезпечує потенціал вільного розвитку країни відповідно до національних цілей; по-друге, не дозволяє серйозно погіршити її становище у світовій спільноті. Таким чином, екологічна безпека є на сьогодні однією з найважливіших складових не лише економічної, а й національної безпеки.

Отже, головна мета забезпечення національної безпеки в екологічній сфері – це створення та підтримання такого становища, за якого були б сформовані сприятливі екологічні умови для розвитку особистості, суспільства та держави та виключалася б ймовірність послаблення ролі та значення України на міжнародній платформі.

На теперішній час розвиток біологічних технологій зазнав суттєвого наукового прогресу. Так звані ноу-хау лабораторного походження, численні відкриття і розробки у частині всього біологічного безупинно здійснюють втручання у те, що придумане самою природою. Звичайно, нанотехнології, біотехнології є частиною сучасного життя людини, проте не всі винаходи, а особливо, якщо це пов'язано із природними фазами, є корисними і необхідними для людини. До того ж, баланс між членами суспільства як суб'єктами права, державними органами влади, органами місцевого самоврядування та навколишнім середовищем має забезпечуватись виваженою правовою політикою, з обов'язковим врахуванням безпекових категорій.

Узагальнюючи викладене, визначено, що основним пріоритетом функціонування системи біологічної безпеки є не лишень здатність забезпечити біологічне благополуччя суспільства, а й можливість запобігти виникненню біозагроз, їх знищення та нейтралізація.

6. Держава і суспільство неодмінно мають природну і необхідну потребу забезпечити воєнну безпеку. Однак поняття «воєнна безпека» отримує своє значення від конкретних історичних умов, що відображають різноманітність суспільних відносин в даному соціумі на певному етапі його існування. Загрози

збройних конфліктів викликають необхідність їх уникнення, зниження та створення атмосфери захищеності національних інтересів, держави і населення.

На сьогодні реальною зовнішньою загрозою національній безпеці України є повномасштабна війна, розв'язана росією. Протистояння військовій агресії з боку російської федерації розпочалося з 2014 р. й переросло в повномасштабну війну у 2022 р.

Введення воєнного стану передбачає обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб. Проте важливо зазначити, що це обмеження передбачає саме встановлені межі, а не можливість порушення цих прав або відсутність відповідальності за їх порушення.

7. Ключовими елементами системи забезпечення національної безпеки є створення ефективних засобів обороноздатності країни, перерозподіл фінансування з урахуванням потреб оборонно-промислового комплексу, утворення науково-дослідних лабораторій, діяльність яких полягає в розробці інноваційних методів захисту цивільного населення та військовослужбовців, розроблення та випробування інноваційної зброї тощо. Законодавча гілка держави опрацювала й прийняла низку нормативно-правових актів з урахуванням реальних загроз незалежності України, її суверенітету і демократії. Проте недостатня дієвість державних органів сповільнила розробку й ефективну реалізацію державної політики в сфері національної безпеки.

Однією із проблем у системі державного управління національною безпекою України є інформаційна безпека.

На стан забезпечення кібербезпеки безпосередньо впливає кіберзлочинність, що здійснює вплив не лишень на окремих фізичних чи юридичних осіб, а й на критичні інфраструктури держави. Як приклад, тут можна назвати хакерські атаки на численні державні сайти, банківську інфраструктуру, компанії мобільних операторів.

Комплексний захист інформаційної інфраструктури передбачає наявність концепції кібербезпеки патрульної поліції. Її відсутність призводить до порушень інформаційного законодавства в діяльності патрульної поліції, завдає шкоди правам громадян та юридичних осіб і є перешкодою для виконання службових обов'язків.

З метою мінімізації прояву низки проблем та удосконалення механізму адміністративно-правового забезпечення кібербезпеки патрульної поліції рекомендується в Правилах етичної поведінки поліцейських передбачити положення щодо дотримання принципів та правил кібербезпеки, а відповідальність за перевірку дотримання вимог кібербезпеки працівниками патрульної поліції покласти на керівника патрульної поліції.

До проблем національної безпеки віднесено також: біологічну зброю, корупцію, забезпечення гідного рівня патріотичного виховання дітей, молоді, з метою формування їхньої національної самосвідомості, розуміння важливості мови, національної культури тощо.

Сучасний етап розвитку держави характеризується активними процесами цифрових трансформацій у всіх сферах суспільства, що обумовлено появою штучного інтелекту, інновацій, нових інформаційних ресурсів. Сучасні цифрові технології дозволяють відомствам силового блоку забезпечити пряму взаємодію з громадянами, обмінюватись новинами із зони ведення бойових дій, інформувати населення про можливі загрози. Огляд цифровізації показує ефективність в

отриманні текстової, фото-, відеоінформації за максимально короткий термін, що суттєво поглиблює можливості суспільства.

Разом з тим, цифровізація сприяє виникненню нових викликів, для подолання яких мають діяти певні умови, а зокрема йдеться про: 1) гарантії захисту персональних даних; 2) комп'ютерну грамотність населення та службовців, а також додержання ними етичних правил у цифровому полі; 3) законодавче врегулювання питань кібербезпеки та залучення кваліфікованих фахівців до роботи в інформаційному просторі.

8. Щодо запозичення зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення національної безпеки і оборони держави та можливості його застосування в Україні, то у цьому питанні актуальними є наступні висновки: 1) запровадження більш ефективної системи фінансування, що може допомогти покращити здатність країни реагувати на внутрішні та зовнішні загрози; 2) підвищення матеріально-технічного забезпечення, адже функціонування ефективної системи національної безпеки потребує сучасного обладнання та технологій. Збільшення витрат на матеріально-технічне забезпечення може покращити діяльність суб'єктів, відповідальних за безпеку; 3) через оптимізацію структури системи національної безпеки може бути досягнута більша лінійність, прозорість та ефективність; 4) співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну інформацією та координації зусиль проти реальних загроз, а також 5) удосконалення чинного адміністративного законодавства. Зокрема, йдеться про підготовку правових норм, які б виключали «дубляж» повноважень суб'єктів сектору безпеки та оборони; кодифікацію законодавства, що стосується як зовнішніх, так і внутрішніх засад безпеки держави; гнучке та зрозуміле для аналізу суспільством державне управління національною безпекою.

Всі ці заходи можуть сприяти покращенню системи національної безпеки України та зміцненню її захисту в умовах сучасних викликів та загроз. Виходячи з цього, можна констатувати, що адміністративно-правова охорона та захист національної безпеки є надзвичайно важливою складовою для стабільності та розвитку будь-якої держави.

9. Система забезпечення національної безпеки України потребує введення інноваційних підходів для вирішення низки проблем. Безумовно, що при таких нововведеннях необхідно опиратися на практику іноземних держав. Звідси, корисним для України є досвід зарубіжних країн у процесі застосування штучного інтелекту.

На сьогодні Україна затвердила шість програмних довгострокових документів в безпековому напрямі, які торкаються питань національної безпеки та обороноздатності держави та проблематики використання штучного інтелекту. Застосування штучного інтелекту надалі допоможе підвищити ефективність військової системи, знизити ризик втрат, попередити про можливі загрози, опрацювати значний масив інформації, на основі якої формувати відповідний аналіз та виробляти стратегічні плани.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Гринь О. О. Біологічна безпека як невід'ємна складова національної безпеки держави. *Європейські перспективи*. 2019. № 1. С. 246–250.

2. Гринь О. О. Основні принципи забезпечення національної безпеки. *Наше право*. 2021. № 1. С. 229–233.

3. Hryn Oleksandr. The role and place of the Armed Forces of Ukraine in the system of entities ensuring the national security of the state. *Legal, Economic Science and Praxis*. 2022. № 6. С. 37–40.

4. Гринь О. О. Вплив соціальних мереж на забезпечення національної безпеки держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 254–256. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=164>.

Опубліковані праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Гринь О. О. Інформаційні загрози національній безпеці держави. *Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді: матеріали III Міжнародної студентської наукової конференції* (м. Тернопіль, 15 травня 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 372–373.

6. Гринь О. О. Оцінка впливу біологічних загроз на державу та суспільство. *Російсько-українська війна: право, безпека, світ: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 29–30 квітня 2022 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 371–373.

7. Гринь О. О. Теоретико-правові проблеми забезпечення біобезпеки на державно-правовому рівні. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 28 квітня 2023 р.). Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С. 53–54.

8. Гринь О. О. Правове регулювання застосування технологій штучного інтелекту в питанні обороноздатності держави. *Право в умовах воєнного стану: проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 12 травня 2023 р.). Ірпінь: Державний податковий університет, 2023. С. 41–44.

9. Гринь О. О., Кравчук М. Ю. Використання цифрових технологій у забезпеченні національної безпеки держави. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: матеріали V Міжнародної наукової конференції* (м. Черкаси, 26 травня 2023 р.). Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. С. 87–88.

АНОТАЦІЯ

Гринь О. О. Адміністративно-правові засади функціонування сектору безпеки та оборони України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

У роботі вирішено наукове завдання, що полягає у визначенні теоретичних основ, науково-методичних та практичних рекомендацій щодо адміністративно-правових засад функціонування сектору безпеки та оборони України. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано теоретичні висновки та обґрунтовано практичні рекомендації, що містять елементи новизни і концептуально розв'язують проблему забезпечення безпекового середовища.

Особливу увагу приділено аналізу системи й адміністративно-правового статусу суб'єктів сектору національної безпеки та оборони. Визначено, що усі суб'єкти, на яких

покладено обов'язок із забезпечення національної безпеки та оборони, зобов'язані, в межах визначених повноважень, неухильно та неупереджено виконувати завдання щодо виявлення та подолання реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз національним інтересам України, протидії і нейтралізації цих загроз, забезпечення належного рівня захисту життєво важливих інтересів суспільства, а також сприяти ефективному функціонуванню та розвитку системи національної безпеки загалом.

Запропоновано інноваційні підходи в забезпеченні функціонування сектору безпеки та оборони України. Одним із них – це застосування штучного інтелекту, що допоможе підвищити ефективність військової системи, знизити ризик втрат, попередити про можливі загрози, опрацювати значний масив інформації тощо. Разом з тим, констатовано, що Українська влада має забезпечити належний рівень кібербезпеки з дотриманням відповідних етичних вимог.

Ключові слова: національна безпека, сектор безпеки та оборони, нормативно-правові акти, адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки та оборони, державне управління, інформаційний захист, екологічна безпека, біологічна безпека, воєнна безпека, інноваційні підходи.

ANNOTATION

GRYN O. O. Administrative and legal principles of functioning of the security and defense sector of Ukraine. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of legal sciences for specialty 12.00.07 – Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law. – West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The dissertation is a comprehensive study of the administrative and legal foundations of the functioning of the security and defense sector of Ukraine.

The work solves the scientific task, which consists in determining the theoretical foundations, scientific-methodical and practical recommendations regarding the administrative and legal foundations of the functioning of the security and defense sector of Ukraine. According to the results of the dissertation research, theoretical conclusions were formulated and practical recommendations were substantiated, which contain elements of novelty and conceptually solve the problem of providing a safe environment.

An analysis of the main elements of national security in the context of state policy was carried out, the results of which revealed that Ukraine implements national security policy on the basis of the Constitution, international treaties approved by the Verkhovna Rada of Ukraine, laws and regulations.

In this regard, it has been established that the regulatory and legal framework for ensuring Ukraine's national security is the basis of Ukraine's stability and security in the face of modern challenges.

Ensuring personal safety is recognized as the leading direction of domestic state policy in the field of national security and defense. It is considered the most important component of national security and one of the main goals of social, political, social and economic development in all civilized countries of the world.

The system and administrative-legal status of the subjects of national security and defense are characterized. It was determined that all subjects entrusted with the responsibility of ensuring national security and defense are obliged, within the limits of the specified powers, to steadfastly and impartially perform the tasks of identifying and

overcoming real and potential internal and external threats to the national interests of Ukraine.

In view of the high level of cyber attacks and information wars that are constantly being waged against Ukraine, the work examines the issue of information protection of people, society and the state. It was found that the information security of Ukraine at the current stage is a critically important aspect of national security and defense, as the country faces unprecedented challenges in the conditions of hybrid warfare and constant information attacks.

Particular attention is paid to the ecological and biological components of the national security system of Ukraine.

The main goal of ensuring national security in the environmental sphere is defined as the creation and maintenance of such a situation under which favorable environmental conditions for the development of the individual, society and the state would be formed and the possibility of weakening the role and importance of Ukraine as a subject of international law would be excluded.

The study of regulatory and legal provision of biological security in Ukraine showed the fragmentation of the national security system, that is, it is incomplete, imperfect, and partially effective.

The importance of military security is determined, which reveals the state's ability to protect its sovereignty, territorial integrity and inviolability from encroachments. It also demonstrates the state's ability to counteract the emergence of war, involvement in war, and in the event of its initiation and development of active hostilities, to minimize damage and destructive consequences.

An analysis of external and internal problems in the system of state management of national security of Ukraine was carried out, as well as proposed ways of solving them.

In the context of modern global challenges and threats, the foreign experience of administrative and legal provision of national security and defense of the state, as well as the possibility of its application in Ukraine, is studied. Based on this, a conclusion was made about: introduction of a more effective financing system, which can help improve the country's ability to respond to internal and external threats; increasing material and technical support, because the functioning of an effective national security system requires modern equipment and technologies; increasing allocations for material and technical support, which can improve the activities of entities responsible for security; optimization of the structure of the national security system, through which greater linearity, transparency and efficiency can be achieved. Special attention is focused on the expansion of international cooperation.

Innovative approaches to ensuring the functioning of the security and defense sector of Ukraine are proposed. One of them is the use of artificial intelligence, which will help to increase the efficiency of the military system, reduce the risk of losses, warn about possible threats, process a large amount of information, etc. At the same time, it was established that the Ukrainian authorities must ensure the appropriate level of cyber security in compliance with the relevant ethical requirements.

Key words: national security, security and defense sector, regulatory and legal acts, administrative and legal status of entities providing national security and defense, public administration, information protection, environmental security, biological security, military security, innovative approaches.

Підписано до друку 19.08.2024 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А002-24. Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Університетська думка»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 51-75-72
E-mail: edition@wunu.edu.ua